

3. ГЕОГРАФІЯ

УДК 373.5.091.33:911.9:336.746(0)

DOI <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2025.2.13>

ФОРМУВАННЯ БІОГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ ЗАСОБАМИ НУМІЗМАТИЧНОЇ ГЕОГРАФІЇ: ОСВІТНІЙ І ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОНЕТ КРАЇН СВІТУ

Байтеряков Олег Зуфарович,

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри географії та туризму

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7449-693X>

Мисько Володимир Зіновійович,

магістр, викладач географії,

керівник гуртків

Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-391X>

Мисько Тетяна Орестівна,

вчитель-методист,

вчитель географії Кам'янець-Подільського ліцею №17

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-7811-2049>

У статті розглядається нумізматична географія як інноваційний напрям у географічній науці, що поєднує дослідження територіальної специфіки монетного виробництва з аналізом природних об'єктів, зображених на монетах. Обґрунтовується значення екологічної культури як ключового компонента сталого розвитку суспільства та підкреслюється потенціал монет із зображеннями флори й фауни для формування екологічної свідомості учнівської та студентської молоді. Мета статті передбачає виявлення освітнього та виховного потенціалу монет країн світу для формування біогеографічних знань, а також розробку підходів щодо використання нумізматичної географії в освітньому процесі. Особливу увагу приділено огляду монет країн Євразії, Північної та Південної Америки, Австралії, Океанії та Африки, на яких представлені види рослин і тварин, що є символами природного багатства регіонів та індикаторами екологічного стану довкілля. Автори на основі власних досліджень аналізують естетичний, пізнавальний та виховний аспекти використання нумізматичного матеріалу у навчальному процесі. Наголошується, що тематичні колекції монет можуть слугувати ефективним дидактичним засобом для інтеграції географічних, біологічних та екологічних знань, стимулювати інтерес до збереження біорізноманіття та виховувати відповідальне ставлення до природних ресурсів. Методика опрацювання окремих монет та їх тематичних серій може включати визначення поданих об'єктів або представників органічного світу, комплексний опис зображених природних ландшафтів і пояснення умов їхнього утворення, а також складання нумізматично-географічних карт. Представлені авторами таблиці та ілюстративні матеріали дозволяють організувати порівняльно-географічний аналіз, формувати екологічні уявлення на основі наочного сприйняття та розвивати критичне мислення учнів. Зазначено, що впровадження нумізматичної географії в освітню практику є доцільним, оскільки воно сприяє формуванню аналітичного мислення, загальнокультурної обізнаності, екологічної культури та екологічно орієнтованого світогляду здобувачів освіти.

Ключові слова: нумізматична географія, монети країн Євразії, Північної та Південної Америки, Африки, Австралії та Океанії, екологічна культура, освітній процес.

Bayteryakov Oleh, Mysko Volodymyr, Mysko Tetiana. The formation of biogeographical knowledge by means of numismatic geography: educational and pedagogic potential of coins of the world

The article considers numismatic geography as an innovative direction in geographical science, which combines the study of the territorial specificity of coin production with the analysis of natural objects depicted on coins. The importance of ecological culture as a key component of sustainable development of society is substantiated and the potential of coins with images of flora and fauna for the formation of environmental awareness of schoolchildren and university students is emphasized. The purpose of the article is to identify the educational and pedagogic potential of the coins of the world for the formation of biogeographical knowledge, and to develop the approaches as for the application of numismatic geography in the educational process. Particular attention is paid to the review of coins of the countries of Eurasia, North and South America, Australia, Oceania and Africa, which present species of plants and animals that are symbols of the natural wealth of the regions and indicators of the ecological state of the environment. Based on their own research, the authors analyze the aesthetic, cognitive and educational aspects of the use of numismatic material in the educational process. It is emphasized that thematic coin collections can serve as an effective didactic tool for integrating geographical, biological and environmental knowledge, stimulating interest in preserving biodiversity and fostering a responsible attitude towards natural resources. The methodology for the study of some coins and their thematic series may include an identification of the presented

objects or representatives of the organic world, a comprehensive description of the depicted natural landscapes and an explanation of the conditions of their formation, as well as a compilation of numismatic and geographical maps. The tables and illustrative materials presented by the authors allow organizing a comparative geographical analysis, forming ecological ideas based on visual perception, and developing students' critical thinking. It is noted that the introduction of numismatic geography into educational practice is appropriate, since it contributes to the formation of analytical thinking, general cultural awareness, environmental culture, ecological culture and an environmentally oriented worldview of students.

Key words: numismatic geography, coins of Eurasia, North and South America, Africa, Australia and Oceania, ecological culture, educational process.

Вступ. У сучасних умовах глобальної екологічної кризи надзвичайно важливим завданням освіти є формування екологічної культури та відповідального ставлення до навколишнього середовища. Традиційні методи екологічного виховання часто не враховують міждисциплінарний підхід та потребу в нових формах мотивації учнів. Одним з ефективних способів підвищення пізнавальної активності учнів є застосування в освітньому процесі напрацювань нумізматичної географії, яка досліджує просторові особливості випуску грошових одиниць і виявляє та інтерпретує географічний зміст їхнього дизайну [1; 2]. Нумізматична географія, як поєднання еколого-природничого та історико-географічного аналізу монет країн світу, має значний освітній і виховний потенціал. Монети, що відображають природні ландшафти, флору і фауну, природоохоронні об'єкти, можуть стати ефективним засобом розвитку екологічної культури. Їх залучення в освітній процес сприяє не лише пізнавальному інтересу, а й формуванню емоційно-ціннісного ставлення до довкілля.

Нумізматична географія, як інноваційний напрям міждисциплінарних досліджень, володіє значним потенціалом у контексті формування цілісного уявлення про еколого-географічні процеси. Її застосування в освітньому середовищі сприяє поглибленню знань здобувачів освіти про просторову організацію природних і суспільних явищ, водночас активізуючи міжпредметні зв'язки. Аналіз змісту та візуального оформлення металевих грошових знаків дозволяє поєднувати географічні знання з історичними, культурними та екологічними контекстами, що розширює навчальний простір за межі традиційних методик викладання.

Залучення монет як дидактичного інструменту перетворює освітній процес на більш інтерактивний і дослідницький, мотивуючи учнів до самостійного аналізу символіки, зображень флори, фауни, природних ландшафтів та інших об'єктів, відтворених у дизайні валют. У такий спосіб формуються не лише предметні компетентності з географії, а й загальнокультурна обізнаність, екологічне мислення та відповідальне ставлення до довкілля.

Матеріали та методи дослідження. Застосування засобів нумізматичної географії потребує відповідної методики. Останнім часом цьому питанню було присвячено низку публікацій. Так, теоретичні питання боністичної географії і методику застосування банкнот світу в шкільному курсі географії висвітлено в монографії О.З. Байтерякова [1]. Основні напрямки досліджень боністично-нумізматичної географії розглядаються у публікації О.З. Байтерякова і В.З. Миська [2]. Підходи

до формування картографічної культури учнів засобами нумізматичної географії в шкільному курсі географії містяться у статті О.З. Байтерякова [3]. Питання відображення біорізноманіття України засобами нумізматичної географії подано у публікації О.З. Байтерякова і В.З. Миська [4].

В авторських дослідженнях представлено методичні підходи до використання грошових знаків у шкільному курсі географії для вивчення окремих материків або їх регіонів, зокрема Євразії, Африки, Південної і Північної Америки, Австралії та Океанії. Монети розглядаються як наочний та інформаційний ресурс, що сприяє міжпредметній інтеграції та формуванню просторового мислення учнів. Наприклад, в публікації В.З. Миська і Т.О. Мисько розглядається використання сучасних монет країн Європи [5]. Методика застосування монет країн Океанії у навчальній діяльності розбирається в матеріалах В.З. Миська, Т.О. Мисько і О.З. Байтерякова [6].

Застосування грошових знаків можливо і доречно для вивчення різних навчальних дисциплін. Так, А. Йонг висвітлює використання банкнот і монет для навчання фотографії та мистецтву [10]; І.М. Тимінська розглядає роль монет у дослідженні фольклору [8]; навіть є публікації з методики застосування грошових знаків для вивчення мови [9] тощо.

Метою статті є обґрунтування освітнього та виховного потенціалу монет країн світу як засобу формування біогеографічних знань і екологічної культури, а також розробка підходів щодо використання нумізматичної географії в освітньому процесі.

Результати дослідження. Спираючись на результати власних досліджень, присвячених залученню обігових монет у навчальну діяльність, автори пропонують у науковому обігу використовувати поняття «нумізматична географія». Цей термін пропонується як позначення окремого напрямку в географічній науці, що аналізує особливості карбування монет у різних державах світу та вивчає дизайн та географічні елементи, відображені в їхньому оформленні. Такий підхід відкриває нові можливості для педагогів, зокрема вчителів географії, біології, екології, а також керівників гуртків закладів позашкільної освіти. Монети можуть стати ефективним візуальним інструментом, який урізноманітнює освітній процес та сприяє глибшому засвоєнню матеріалу під час занять і гурткової роботи [1; 2].

Нумізматична географія здатна слугувати ефективним засобом формування екологічної свідомості та поширення природоохоронних ідей серед різних категорій населення. Грошові знаки, що містять

зображення об'єктів живої природи, символів охорони довкілля або унікальних природних ландшафтів, можуть виконувати роль візуальних засобів навчання, які вказують про необхідність збереження біорізноманіття та природних ресурсів. Через монети можливо ілюструвати представників флори й фауни, які перебувають під загрозою зникнення, тим самим стимулюючи інтерес до проблем захисту довкілля. Завдяки простоті сприйняття, монети можна успішно використовувати для екологічної просвіти в закладах загальної середньої освіти та серед широкого загалу [6]. Робота з монетами, зазвичай, може виступати одним з етапів у розвитку екологічної свідомості людини. Нумізматичні дослідження дають можливість краще зрозуміти ставлення різних країн та культур до відображення природи на власних монетах.

Розглянемо особливості зображення флори і фауни на монетах різних регіонів світу, що визначають їхній освітній потенціал.

Флора і фауна на монетах Європи. За карбуванням монет, країни Європи умовно можна поділити на дві групи: країни Єврозони та країни поза її межами. Серед країн Єврозони флора і фауна найкраще представлена на монетах Німеччини, Австрії, Андорри та Кіпру (по 3 і більше монет). Зокрема, на монетах зображені типові рослини Альпійських гір: тирлич, едельвейс і примула альпійська (Австрія), гілка дуба із жолудями і стилізований орел (Німеччина), піренейська серна і гриф-ягнятник (Андорра), муфлони європейські (Кіпр), лебеді, які летять над тундрою і ягоди морошки (Фінляндія) та інші.

До введення євро, на усіх монетах Хорватії містились представники флори і фауни цієї балканської країни. На сьогоднішній день органічний світ країни представлений лише на одній монеті – номіналом 1 євро (куниця).

У низці держав, що не входять до складу Єврозони, спостерігається зацікавленість у використанні образів представників тваринного та рослинного світу на національних монетах. Ісландія є яскравим прикладом такого підходу: на всіх її монетах, без винятку, зображено представників місцевої фауни, зокрема тріску, мойву, крабів, дельфінів та рибу пінагор, також відому як риба-горобець.

Під час опрацювання теми «Природні зони Європи» у 7 класі, вчитель географії може ефективно використати візуальні матеріали, що містять зображення представників ісландської флори й фауни на монетах, доповнені їхніми реальними фотографіями, як засіб для активізації навчального процесу (рис. 1).

На усіх семи швейцарських монетах зображені різні стилізовані рослинні вінки-орнаменти (виноградна лоза, дубові гілки із жолудями, гілка альпійської троянди або рододендрону, гілка едельвейса).

Усі сучасні монети Великої Британії, які ввійшли в обіг у 2024 році, прикрашені зображеннями представників флори й фауни, що символізують природну спадщину королівства. Такий дизайн став можливим завдяки ініціативі короля Чарльза III, який відомий своєю багаторічною підтримкою збереження довкілля та біорізноманіття. Зокрема на них зображено: лісова або горіхова сонька (1 пенні), руда білка (2 пенні), дубовий лист як символ багатого біорізноманіття британських лісів і давніх монархічних традицій (5 пенсів), найбільший у світі глухар, що мешкає у Шотландії й зараз перебуває під критичною загрозою (10 пенсів), тупик атлантичний, майже 10 % світової популяції якого гніздяться на узбережжі Великої Британії; вид занесено до Червоного списку (20 пенсів), атлантичний лосось, який є пріоритетним видом для охорони через зниження популяцій внаслідок забруднення річок, знищення середовища існування та надмірного рибальства (50 пенсів), бджоли, що символізують понад 250 видів бджіл у країні, які відіграють ключову роль у запиленні рослин (1 фунт), а також національні квіти: троянда Англії, нарцис Уельса, чортополох Шотландії, конюшина Північної Ірландії (монета номіналом 2 фунти).

Варто відзначити і приклад Угорщини, де майже половина (близько 44 %) усіх монет містить зображення представників місцевої флори та фауни. На реверсах (зворотний бік монети) сучасних грошових одиниць цієї країни можна побачити, зокрема, угорський крокус, ірис, велику білу чаплю, а також одного з рідкісних представників хижих птахів – сокола балабана.

Під час опрацювання теми «Природні зони Європи» у шкільному курсі географії «Материків і океанів» (7 клас), доцільним є використання узагальнюючої таблиці, що подає відомості про зображення представ-

Рис. 1. Органічний світ на монетах Ісландії

ників флори та фауни на монетах окремих азійських країн як приклад взаємозв'язку природного середовища з культурними символами (табл. 1).

Флора і фауна на монетах Північної і Південної Америки. Серед країн Північної Америки чудовим засобом навчання можуть слугувати обігові монети США номіналом 25 центів (так звані квотери) тематичної серії «Прекрасна Америка», які представляють широкому загалу Національні парки та заповідні території (рис. 2).

На багатьох монетах цієї серії містяться зображення визначних природних об'єктів країни, а також представники флори і фауни. Зокрема, на квотерах є зображення, які репрезентують Національні парки США: Єллоустонський (штат Ваоймінг), Хот-Спрінгс (штат Арканзас), Деналі (штат Аляска), Гаваї-Волкейнос (штат Гаваї), Йосемітський (штат Каліфорнія),

Грейт-Бейсін (штат Невада), Гранд-Каньйон (штат Арізона), Акадія (штат Мен), Грейт-Бейсін (штат Невада), Глейшер (штат Монтана), Олімпік (штат Вашингтон) та інші (рис. 2).

Методика опрацювання монет серії «Прекрасна Америка» може включати визначення поданих об'єктів або представників органічного світу, комплексний опис зображених природних ландшафтів і пояснення умов їхнього утворення, а також складання нумізматично-географічних карт.

У країнах Південної Америки зображення представників флори та фауни найвиразніше представлені на монетах Аргентини, Гаяни, Колумбії, Перу, Уругваю та Фолклендських островів. У випадку Венесуели елементи органічного світу інтегровані в державну символіку: дві монети містять зображення національного герба, до основних складових якого належать сніп жита

Таблиця 1

Зображення рослин і тварин на монетах країн Азії

Країна	Номінал монети	Зображення рослин і тварин
Грузія	2 тетри	Павич
Туреччина	1 куруш	Проліски
Ємен	20 ріалів	Драконове дерево
ОАЕ	25 філсів	Газель
Бахрейн	5 філсів	Фінікова пальма
	10 філсів	Фінікова пальма
Індія	50 пайса	Квіти лотоса
	1 рупія	Квіти лотоса
	2 рупії	Квіти лотоса
	5 рупій	Квіти лотоса
Бангладеш	25 пайс	Голова тигра
Мальдівська республіка	1 ларі	Крона кокосової пальми
	5 ларі	Малі тунці (боніто)
	50 ларі	Головаста морська черепаха
	2 руфії	Мушля тихоокеанського моллюска Харонія тритон
Китай	1 цзяо	Квітка орхідеї
	5 цзяо	Квітка лотоса з листком
	1 юань	Квітка хризантеми
Південна Корея	50 вон	Стебло рису
	500 вон	Маньчжурський журавель у польоті
Японія	1 єна	Гілочка вишні з листям
	50 єн	Квітка хризантеми з листям
	100 єн	Квіти сакури (японської вишні) із листям
КНДР	1 чон	Квітка рододендрона Шліппенбаха
	5 чон	Квітка піона деревовидного
	10 чон	Квітка азалії
	50 чон	Квітка кімченерії (сорт-гібрид бегонії цибулинної)
	1 вона	Квітка кімірсенії (сорт-гібрид орхідеї)
Індонезія	50 рупій	Іволга на гілці
	100 рупій	Пальмовий какаду
	200 рупій	Балійський шпак
	500 рупій	Гілочка жасмину
Східний Тимор	1 сентаво	Мушля промислового моллюска Наутілуса
	5 сентаво	Рисові стебла
	10 сентаво	Півень
	50 сентаво	Гілка кавового дерева

Складено за колекціями монет та джерелом [7]

Рис. 2. Національні парки і заповідні території на квотерах США

та дикий кінь. Варто зазначити, що сучасні грошові знаки Парагваю не містять подібних мотивів, тоді як у монетах, випущених у період 1990–1993 років, такі зображення були присутні.

Рослинний світ Аргентини відображено на монетах у надзвичайно оригінальний спосіб. На аверсах (лицьова сторона монети) і реверсах (зворотний бік монети) усіх номіналів зображено дерева та їхні квітки, серед яких – жакаранда, сейба розкішна, арраян та просопис кальденія. З точки зору навчального процесу, пізнавальним є той факт, що дерево просопис кальденія є ендемічним для субтропічних територій Аргентини та внесене до Червоного списку видів, що перебувають під загрозою зникнення, відповідно до класифікації Міжнародного союзу охорони природи (МСОП).

Монети Колумбії демонструють виняткове різноманіття органічного світу. Серед зображених об'єктів на грошових знаках: андійський (очковий) ведмідь, рослина фрайлехон, червоний ара, скляна жаба та головаста морська черепаха. Особливістю країни є подання видів двома мовами – іспанською та латинською. Наприклад, на монеті номіналом 200 песо зображено червоного ара із підписами Guacamaya Bandera (іспанською) та Ara macao (латинською). Аналогічну увагу до представників дикої природи виявляє й нумізматику Уругваю: на чотирьох монетах цієї країни зображено ендемічних тварин Уругваю та Південної Америки – броненосця (1 песо), капібару (2 песо), страуса нанду (5 песо) та пуму (10 песо).

Органічний світ Фолклендських островів представлений у нумізматиці надзвичайно широко й різноманітно. Усі сім сучасних монет цієї території містять зображення характерних представників місцевої фауни

субантарктичної зони, зокрема: пінгвінів-шкіперів, магелланських каргарок, чорнобрових альбатросів, морських левів, овець породи Ромні-Марш, а також вимерлого ще у XIX столітті фолклендського вовка (представлений на монеті номіналом 50 пенсів). Окрім того, навіть на монеті номіналом 1 фунт зображено вівцю – важливий зоологічний символ, що входить до складу офіційного герба Фолклендських островів.

Флора і фауна на монетах Африки. Африканський континент вирізняється характерною, часто унікальною біотою, що знайшло своє вираження в нумізматичних традиціях багатьох африканських держав – через зображення представників флори та фауни на національних монетах (рис. 3).

Національні валюти африканських країн часто демонструють рідкісних і знакових представників фауни, що символізують природне багатство континенту. До таких зображень належать, зокрема, африканський слон, гепард, жирафа, лев, горила та носоріг – тварини, що репрезентують екосистеми саван, тропічних лісів і посушливих регіонів. Значна частина цих видів включена до переліку Міжнародної Червоної книги, а їхнє збереження перебуває під контролем як глобальних природоохоронних структур, зокрема Міжнародного союзу охорони природи (МСОП), так і низки національних агентств, серед яких Kenya Wildlife Service (KWS), South African National Parks (SANParks), Uganda Wildlife Authority (UWA), Zimbabwe Parks and Wildlife Management Authority (ZimParks), Tanzania National Parks Authority (TANAPA), Administração Nacional das Áreas de Conservação (ANAC) та інші (рис. 3).

Окрім зображень тварин, на монетах багатьох африканських держав представлені унікальні види флори,

Рис. 3. Представники флори і фауни на монетах країн Африки, що перебувають під міжнародною (МСОП) та національною охороною

зокрема баобаб, сейшельська пальма та ебенове дерево. Ці рослини не лише втілюють характерні риси природного середовища Африки, але й мають важливе значення для соціально-економічного життя місцевого населення. У ряді країн, таких як Сейшельські Острови, Коморські Острови, Ботсвана, Танзанія та Мадагаскар, національні грошові одиниці містять зображення ендемічних видів, що трапляються виключно на території цих держав.

Флора і фауна на монетах Австралії та Океанії. Значне різноманіття флори й фауни представлено на сучасних монетах держав регіону «Австралія та Океанія», зокрема Австралії, Вануату, Фіджі, Папуа Нової Гвінеї, Нової Зеландії, Тувалу та ряду інших країн. Австралійські монети ілюструють характерних ендеміків: карликову перохвосту летюгу, плащоносну ящірку, східну, великого лірохвоста, качконіса та кенгуру. У Вануату використовуються зображення червоного моллюска харонії, кокосового краба, бульб'ямсу та саджанців кокосової пальми. У Папуа Новій Гвінеї на монетах зображено таких тварин, як метелик райський птахокрил, риба-лев, свиноноса черепаха, плямистий кускус, малий казуар і новогвінейський крокодил. У Новій Зеландії поширеними символами є срібляста папороть, ковхай (бобова рослина), гаттерія, ківі та біла чапля Котуку, у Тувалу – мушля лямбіса хірагри, червоний хвостокіл, тигрова акула, краб із червоними очима, летюча риба, восьминіг та морська черепаха.

Монети Фіджі, як з лицьового (аверсу), так і з зворотного (реверсу) боку, містять зображення характерних представників місцевої фауни. Серед них – риба строкатий лис, летюча лисиця, яскраво-забарвлений папуга, риба-наполеон, фіджійська смугаста ігуана та сапсан (рис. 4) [6].

Флора і фауна регіону Австралії та Океанії є унікальною через високий рівень ендемізму, який сформувався внаслідок тривалої ізоляції континенту та островів. Серед найвідоміших представників тваринного світу – кенгуру, коала, качкодзоб, східна та казуар, які зустрічаються лише в цьому регіоні.

Рослинний світ також вирізняється рідкісними видами, такими як евкалипти, каурі, срібляста папороть, що мають важливе значення для місцевих екосистем.

Природна унікальність регіону відображена на монетах Австралії, Нової Зеландії, Фіджі, Самоа, Тувалу, Федеративних Штатів Мікронезії та інших країн Океанії, які активно використовують зображення місцевої флори і фауни для популяризації своєї природної спадщини.

Використання зображень ендемічних представників флори і фауни на монетах відіграє важливу роль не лише у вираженні національної самобутності, але й у популяризації біогеографічних знань. Такі символи сприяють підвищенню обізнаності щодо географічного поширення та природного середовища існування рідкісних видів, одночасно формуючи екологічну свідомість та підкреслюючи необхідність їхнього збереження в умовах сучасних екосистем.

Висновки. Нумізматична географія виступає вагомим інструментом у формуванні біогеографічної обізнаності та екологічного світогляду дітей. Завдяки зображенням, що містяться на грошових знаках, здійснюється популяризація знань про рідкісні та ендемічні види флори й фауни, а також про унікальні природні ландшафти. У багатьох країнах світу монети використовуються як візуальний засіб

Рис. 4. Тваринний світ на монетах Австралії та Океанії

акцентування уваги на проблемах збереження біорізноманіття, охорони довкілля та сприяння сталому розвитку. Зокрема, національні валюти африканських країн нерідко містять зображення тварин, що перебувають під загрозою зникнення, акцентуючи таким чином на необхідності їх охорони та вивчення в контексті біогеографії. Ці види виступають уособленням дикої природи африканського континенту, а їхнє візуальне представлення на монетах сприяє підвищенню обізнаності щодо проблем браконьєрства, деградації природних середовищ існування та необхідності їх збереження.

Австралія та країни Океанії також активно використовують нумізматику для популяризації своєї унікальної фауни, зображуючи на монетах кенгуру, коалу, гаттерію, птаха кагу, качкодзьоба та єхидну, що підкреслює важливість збереження місцевої екосистеми.

Використання нумізматичної географії в освітньому процесі має значний розвивальний потенціал, що дозволяє поєднати навчальний процес із практичним дослідженням монет. Завдяки цьому учні можуть не лише ознайомитися з грошовими одиницями різних країн, але й проаналізувати їхній зміст, що сприяє розвитку аналітичного та логічного мислення.

Нумізматична географія відіграє важливу роль у формуванні екологічної культури, адже монети зображають унікальні види флори й фауни різних регіонів. Такі зображення знайомлять учнів із біорізноманіттям планети та привертають увагу до видів, що потребують охорони. Аналізуючи монети, школярі усвідомлюють актуальні екологічні проблеми та необхідність збереження природних ресурсів. Отже, нумізматика стає не лише джерелом природничих та історичних знань, а й ефективним засобом екологічного виховання.

Література:

1. Байтеряков О.З. Боністична географія. Методика застосування банкнот у шкільному курсі «Географія. Материки та океани»: монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2024. 156 с.
2. Байтеряков О., Мисько В. Основні напрямки досліджень боністично-нумізматичної географії. *Міждисциплінарні інтеграційні процеси у системі географічної, туристологічної та екологічної науки*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 15-16 травня 2025 р.). Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2025. С. 258-260.

3. Байтеряков О.З. Формування картографічної культури засобами нумізматичної географії у шкільному курсі «Україна у світі: природа, населення». *Природнича освіта та наука*, (4), 2024. С. 7-14. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/nser/2024-4.01>
4. Байтеряков О.З., Мисько В.З. Відображення біорізноманіття України засобами нумізматичної географії. *Актуальні проблеми охорони біорізноманіття та наукових досліджень в умовах воєнного та післявоєнного часу: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 26–27 вересня 2024 р.). Запоріжжя: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2024. С. 110-112.
5. Мисько В.З. Обігові монети країн Європи : історія, опис, систематизація, методика застосування на уроках географії. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії : Збірник наукових праць*. Вип. 33. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2021. С. 30-40. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-04> (дата звернення: 12.07.2025)
6. Мисько В.З., Мисько Т.О., Байтеряков О.З. Нумізматична географія: сучасні монети країн Океанії, опис та застосування в освітньому процесі. *Money & Banking: гроші та банки в історії Європи: тези доповідей I нумізматичної щорічної конференції* (м. Київ, 16-18 вересня 2024 року). Київ, 2024. С. 238-241
7. Монети світу. URL: <https://uk.ucoin.net/> (дата звернення: 15.07.2025)
8. Тимінська І.М. Легенди на монетах Великої Британії XVII–XX ст.: переклад, семантика, класифікація. *Science and Education a New Dimension. Philology*, III(10), Issue: 47, 2015. С. 111-114.
9. Learning German through German Money Presses Traditions. <http://surl.li/omiaz> (дата звернення: 10.08.2024)
10. Young A. Teaching art with currency. 2023. URL: <https://www.bankofcanadamuseum.ca/2023/02/teaching-art-with-currency/> (дата звернення: 11.06.2025)

References:

1. Baiteriakov, O.Z. (2024). Bonistychna heohrafiia. Metodyka zastosuvannia banknot u shkilnomu kursy «Heohrafiia. Materyky ta okeany»: monohrafiia [Banknote geography. Methodology of using banknotes in the school course «Geography. Continents and oceans»: monograph]. Ternopil: Osadtsa Yu. 156 p. [in Ukrainian].
2. Baiteriakov, O., & Mysko, O. (2025). Osnovni napriamky doslidzhen bonistychno-numizmatychnoi heohrafi [Main directions of research in bonistic and numismatic geography]. Interdisciplinary integration processes in the system of geographical, tourismological and environmental science: materials of the IV International Scientific and Practical Conference. Ternopil: FOP Osadtsa Yu.V. P. 258-260. [in Ukrainian].
3. Baiteriakov, O.Z. (2024). Formuvannia kartohrafichnoi kultury zasobamy numizmatychnoi heohrafi u shkilnomu kursy «Ukraina u sviti: pryroda, naselennia» [Formation of cartographic culture by means of numismatic geography in the school course «Ukraine in the world: nature, population»]. *Natural Education and Science*, (4). P. 7-14. <http://dx.doi.org/10.32782/nser/2024-4.01> [in Ukrainian].
4. Baiteriakov, O.Z., & Mysko, V.Z. (2024). Vidobrazhennia bioriznomanittia Ukrainy zasobamy numizmatychnoi heohrafi [Representation of Ukraine's biodiversity by means of numismatic geography]. Current problems of biodiversity protection and scientific research in wartime and post-war times: Materials of the II All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Zaporizhzhia: Publishing House of the Bogdan Khmelnytskyi Melitopol State University. P. 110-112. [in Ukrainian].
5. Mysko, V.Z. (2021). Obihovi monety krain Yevropy : istoriia, opys, systematyzatsiia, metodyka zastosuvannia na urokakh heohrafi [Circulating coins of European countries: history, description, systematization, methods of application in geography lessons]. Problems of continuing geographical education and cartography: Collection of scientific papers. Issue 33. Kharkiv.: V. N. Karazin KhNU. P. 30-40. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-04> [in Ukrainian].
6. Mysko V.Z., Mysko T.O., & Baiteriakov O.Z. (2024). Numizmatychna heohrafiia: suchasni monety krain Okeanii, opys ta zastosuvannia v osvitnomu protsesi [Numismatic geography: modern coins of Oceania, description and application in the educational process]. *Money & Banking: money and banks in the history of Europe: abstracts of the reports of the 1st annual numismatic conference*. Kyiv. Kyiv. P. 238-241. [in Ukrainian].
7. Monety_svitu [Coins of the World]. URL: <https://uk.ucoin.net/>
8. Tyminska, I.M. (2015). Lehendy na monetakh Velykoi Brytanii XVII–XX st.: perekklad, semantyka, klasyfikatsiia [Legends on the coins of Great Britain of the XVII–XX centuries: translation, semantics, classification]. *Science and Education a New Dimension. Philology*, III(10), Issue: 47. P. 111-114. [in Ukrainian].
9. Learning German through German Money Presses Traditions. Retrieved from: <http://surl.li/omiaz>
10. Young, A. (2023). Teaching art with currency. Retrieved from: <https://www.bankofcanadamuseum.ca/2023/02/teaching-art-with-currency/>

Дата першого надходження рукопису до видання: 18.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 22.09.2025

Дата публікації: 31.10.2025